

DEN STORA AMERIKARESAN 7-9, GY

USA:s Ekonomi

USA – möjligheternas land? USA är världens största ekonomi, men hur mår den? Den här filmen sammanfattar på 9 minuter historien och faktorerna bakom nybyggjarlandet som blev en ekonomisk supermakt, men också orsakerna till den nedgång i ekonomin som vi de senaste trettio åren fått bevittna.

Den här filmen är en bra utgångspunkt för ett arbete om samhällsekonomi i allmänhet och världsekonomin i synnerhet, men också för att kritiskt granska den industrialiserade delen av världens ekologiska fotavtryck eller för att spegla det svenska samhällssystemet.Handledningen uppmärksammar bl a filmmakarnas val av bilder och upplägg av inslagen i filmen samt bidrar med ny fakta och förslag till uppgifter och vidare läsning.

Nyckelord

USA, världsekonomi, ekonomi, utsläpp, marknadsekonomi, industri

Filminfo

Speltid: 11 min
Målgrupp: från 12 år
Ingår i SLI Plus
Ingår i serien "Den stora amerikaresan", 8 filmer om USA.

Målgrupp handledning: årskurs 7-9, gy

Författare: Petronella Ekström, Örebro

Centralt innehåll Lgr 11

Samhällskunskap årskurs 7-9

- analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv.
- analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller,
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv

Biologi årskurs 7-9

- använda kunskaper i biologi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet,
- använda biologins begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara biologiska samband i människokroppen, naturen och samhället.

Handling

Wall street

Vi kliver i filmens inledning rakt in på Wall Street och den amerikanska börsen. Redan här höjs ett frågetecken för vilken roll den amerikanska dollarn kommer att spela i framtiden. Ekonomin är global och det som utspelar sig här på Wall Street får efterskalv i hela världen.

- De första bilderna som möter oss i filmen är ett dollarregn följt av ett hus i förfall. Varför tror du filmmakarna har valt att inleda med dessa bilder?
- Varför, menar berättaren i filmen, går utvecklingen mot en svagare dollar långsamt?
- När den amerikanska börsen och dollarns värde diskuteras filmas skyskrapor underifrån och upp mot dess spetsiga tak. Finns det någon symbolik i detta? Är det ett medvetet val från regissörens sida tror du?

Marknadsekonomi och problem med monopol

Liberalismen har sedan nationens födelse varit mycket stark i USA. Amerikaner har inte velat och vill fortfarande inte att staten ska lägga sig i landets ekonomi. En bild av Columbusmonumentet i slutet av La Rambla i Barcelona sveper ut åt höger och lämnar plats för en bild av frihetsgudinnan på Liberty Island i New York. Columbus, som pekar ut mot havet och möjligheternas land, det nya landet, i väster, får symbolisera de många européer som flydde den reglerade ekonomin och de fasta strukturerna i Europa och bosatte sig i USA.

- Mot den fria marknadens ekonomi står planekonomin som ekonomisk modell. Läs mer om de två ekonomiska systemen och hur de skiljer sig åt.
- En svaghet i marknadskonomin har visat sig vara att den fria konkurrensen inte alltid leder till att efterfrågan har makten över utbudet och prissättningen. Vi får i filmen höra om att staten USA infört antitrustlagar och att t ex Microsoft ställts inför rätta pga sin dominans på IT-marknaden. Du vet nu vad monopol är men vad kallas det när ett fåtal aktörer har kontrollen över en viss vara eller tjänst?
- Rita upp två ekonomiska kretslopp med följande aktörer: banker och kreditinstitut, hushållen, staten, företagen, marknaden och export och import. Rita pilar och skriv på varje pil på vilket sätt pengarna rör sig i det ekonomiska kretsloppet (t ex löner, skatter, köp, investeringar etc). Det ena kretsloppet ska symbolisera Sveriges ekonomi och det andra USA:s – diskutera hur kretsloppen skiljer sig åt gällande den roll de olika aktörerna spelar i kretsloppet.

Världskrigen

En av de kanske viktigaste orsakerna bakom USA:s starka ekonomiska utveckling under 1900-talet är utgången av första- och andra världskriget. När viktiga ekonomier i Europa och Asien låg sönderslagna i mitten av 1900-talet var USA:s industri intakt och den inhemska marknaden både stor och stark. Krigets skådeplats hade varit i Europa och Asien och det var där städerna låg sönderbombade.

- Med ett Europa i ruiner insåg USA dess sårbarhet. Kommunismens planekonomi lockade med stabilitet och förtroendet för marknadskonomin hade fått sig en törn. Utrikesministern George C Marshall och presidenten Harry S Truman stod bakom två viktiga initiativ för att stödja utvecklingen i Europa i synnerhet och världen i allmänhet: Marshallhjälpen och Trumandoktrinen. Vad innebar dessa initiativ och vad var syftet med dem?

Silicon Valley

För att ett land ska ha möjlighet att både skaffa och behålla status som världsekonomi krävs att det ligger väl framme vad gäller teknologiskt kunnande och forskning. Silicon Valley, söder om San Fransisco i Kalifornien, är ett av världens största IT-centran med flera tusen IT-företag. Många av företagen är världsledande och deras produkter påverkar dig varje dag.

- Ta reda på några företag som finns i Silicon Valley och som du upplever har betydelse i ditt liv.

Den amerikanska drömmen – en falnande dröm?

Den amerikanska drömmen – strävan efter att skapa sig det liv man önskar – en dröm som i en stark ekonomi verkar högst realistisk. "Säg den dröm som varar för evigt", säger berättaren i filmen och vi återvänder till bilstaden Detroit, en stad i förändring – depressiv förändring.

Under 80-talet började bilindustrin i USA att halta. Amerikanerna började köpa billigare och bensinsnålare bilar från Japan och Kina. Importen ökade och industrier i USA fick antingen lägga ner eller valde att flytta sin tillverkning till låglöneländer för att kunna konkurrera. Bilstaden Detroit drabbades hårt och många hus står idag tomma och lämnade åt sitt öde i förfall.

Den amerikanska drömmen är tätt förknippat med möjligheten att äga sitt eget hem. De tomma husen är en skarp påminnelse om den tid som varit.

Industriernas tuffa tid kombinerades med bolånekraschen 2008 då många amerikaner inte

längre kunde betala lånen på sina hus då bankerna varit för generösa med att bevilja lån. Många tvingades lämna tillbaka sina hus till banken och världens ekonomier höll andan. Vad skulle hända om amerikanska banker gick i konkurs? Den amerikanska drömmen – är den ett minne blott?

- Redan här möts vi av frågan som också avslutar hela filmen: Vad skulle hända om amerikanska banker gick i konkurs? Vad skulle hända i världen om den amerikanska ekonomin kollapsade?

Låg skatt, men stort eget ansvar

I Nationalencyklopedin går följande att läsa i artikeln "Freedom USA: Kampen om den amerikanska friheten" av Peder Gravlund:

"Frihet är den amerikanska nationens mest omhuldade och centrala begrepp. Det är landets grundläggande idé och det ord som tydligast definierar vad det amerikanska samhället bygger på. /.../ Den amerikanska drömmen är friheten att sträva efter det liv man önskar. Det handlar om möjligheten för varje medborgare att lyckas, oavsett vilken bakgrund han eller hon kommer ifrån. Problemet med drömmen är givetvis att alla inte kan lyckas. Det handlar därför i stället om friheten att försöka. Frågan är då vad som händer med dem som misslyckas."

I USA betalar du inte så mycket skatt, men du har inte heller någon allmän sjukförsäkring, inget barnbidrag eller någon föräldraförsäkring. Du är med andra ord fri att själv bestämma vilket eller vilka bolag du vill teckna dina försäkringar hos, men du är också skyldig att göra det eftersom du i ett samhällssystem som detta måste klara dig helt på egen hand.

- Fundera en stund över ordet frihet och dess betydelse. Vad är frihet för dig?
- Resonera kring för- och nackdelar i det svenska samhällssystemet med skattefinansierad sjukvård, skola, barnbidrag och föräldraförsäkring etc och det amerikanska med lägre skatt och större egen frihet och ansvar.

Energibehov ger miljöbov

USA har ett mycket stort energibehov och står för 1/5 av alla utsläppen på jorden. Konsumtionen och industrin skapar stora miljöproblem och nya sätt att utvinna energi ur oljeskiffer upprör miljörörelsen i USA.

Politiker har vid flera tillfällen försökt komma överens om minskade utsläpp för att nå en hållbar utveckling för vår miljö, men USA har ställt sig utanför alla sådana samarbeten. Det har hittills varit politikens ställningstagande i USA att det är en dålig idé att minska på utsläppen.

- Gå in på följande sidor för att hitta statistik och information om världens utsläpp <http://www.worldometers.info/se/> och <http://www.globalis.se/Statistik/CO2-utslaepp> Vilka länder släpper ut mest koldioxid (CO₂)? Hur mycket släpper de ut i förhållande till sin folkmängd? Hur ligger Sverige till i statistiken?
- Efter olyckan i kärnkraftverket i Tjernoby 1986 var motståndet mot kärnkraft stort. Vartefter åren gick mattades motståndet och kärnkraften är fortfarande inte avvecklad vare sig i Sverige eller världen. Efter tsunamin i Japan 2011 och olyckan i kärnkraftverket Fukushima uppmärksammades frågan på nytt. Vilka energikällor finns i världen och hur "rena" och förnybara är de? Vilka alternativ finns?

En ekonomi ur balans

USA är ett land i ekonomiska svårigheter och de dras just nu med dubbla underskott. Med dubbla underskott menas att de importerar för mer än de exporterar och att staten gör av med mer pengar än de får in. Det är alltså underskott i både handelsbalansen och statens budget och vi får veta att även många privatpersoner har stora skulder på sina kreditkort. En stor utgiftspost för amerikanska staten är dess armé som deltar och har deltagit i många konflikter i världen, senast i Afghanistan och Irak.

- Idag är det inte ovanligt att regeringar planerar för underskott i budget, men tidigare under 1900-talet var ekonomer mer försiktiga. John Maynard Keynes var en brittisk nationalekonom som har gått till historien för sitt sätt att se på statens ansvar vid nedgångar i ekonomin. Hans ekonomiska teori brukar kallas för keynesianism. Ta reda på lite mer om vad Keynes ansåg att staten skulle göra vid nedgång i ett lands ekonomi.